

Protí přetížení nejvyššího soudu zrušovacího a generální prokuratury zmatečnými stížnostmi.

Generální advokát **HERRNRITT.**

Podnět k těmto vývodům zavdalo v první řadě neustále vzrůstající přetížení nejvyššího soudu a generální prokuratury zmatečnými stížnostmi ve věcech trestních, jež počíná již ohrožovati účelnost trestní judikatury. Má každý obžalovaný možnost, domoci se prostým podáním zmateční stížnosti do rozsudku první stolice, pro přetížení těchto soudů bez toho již nepoměrně opožděného, odročení výkonu trestu na dobu mnohaměsíční. A přece jest jednou z hlavních podmínek účelného trestního stíhání, aby trest následoval co nejrychleji za zločinem. Rovněž nemůže býti pochyby, že toto přetížení, potrvá-li dále, přirozeně jeviti bude časem i škodlivé účinky na kvalitu prací nejvyššího tribunálu, jelikož soudcům přetíženým sotva bylo by trvale možno věnovati jednotlivé věci péči a pozornost, jaké vyžaduje konečné rozhodnutí v záležitostech pro dotčeného přímo osudných, zároveň ale i sledovati náležitě pokroky nového zákonodárství a vědy právnické. Odpomoc mechanická zvyšováním počtu úřednictva narážela by nejen na překážky finanční, ale hlavně na vždy citelnější nedostatek soudcovských sil, nestačících již ani na zdolání práce v nižších instancích. Proto zbývá jen odpomoc technická zmenšením agendy nejvyšších justičních instancí, která by přizpůsobila dle možnosti zákonité předpisy o řízení opravném tomuto výminečnému stavu trestního soudnictví.

V první řadě přichází tu ovšem v úvahu účelné dobudování novely ku trestnímu řádu ze dne 31. prosince 1877, č. 3

ř. z. z r. 1878, zákona to vzniklého rovněž na odpomoc přetížení nejvyššího soudu a generální prokuratury. Ve směru tom zdá se mi býti prostředkem bezpečným, jímž by se takřka automaticky snížila agenda dle mých výpočtů alespoň o třetinu, doplnění novely v § 4 vsunutím ustanovení asi následujícího znění za č. 2 tohoto paragrafu: »3. jde-li v případě uplatňování zmatečných důvodů § 281, č. 9—11 tr. ř. o právní otázky, soudem zrušovacím opětně souhlasně řešené a je-li soud zrušovací jednomyslně a za souhlasu generální prokuratury názoru, že je zmatečná stížnost zřejmě bezdůvodná.«

Opětne rozbírání právních otázek, jež byly soudem zrušovacím již zásadně řešeny a kde právní názor nejvyššího soudu může pokládán býti za ustálený, v ústním přelíčení před nejvyšším soudem s celým jeho složitým aparátem není zajisté ani v zájmu výkonu spravedlnosti ani v zájmu obžalovaného. Ostatně bylo by vyřízení v sedění neveřejném jen fakultativní a odvislé nejen na jednomyslném usnesení dotyčného senátu, nýbrž zároveň i na souhlasu generální prokuratury, takže by zvláštních okolností konkrétního případu s dostatek mohlo býti šetřeno. Též obmezen byl by uvedený předpis na případy, o nichž rozhodováno bylo v první stolici soudem sborovým, pokud se týče nyní též samosoudcem, a vyňaty byly by z něho případy porotní, kde jde po většině o zločiny zvláště těžké. Povaha řízení v případech porotních, zvláště okolnost, že porotci sprostěni jsou povinností, aby uvedli důvody pro své přesvědčení, stěžuje sama sebou přezkoumání správnosti výroku soudu porotního měrou povážlivou; vyloučeno jest proto jakékoli další obmezování záruk, jež poskytuje platný zákon proti, bohužel, tak snadno možnému emylu porotců (viz též § 4, č. 2 novely).

V případech č. 3, než také č. 2 § 4 novely bylo by namnoze též možno obejít se bez zevrubného vyvracení výtek rozsudku první stolice zmatečné stížnosti činěných v důvodech rozhodnutí soudu zrušovacího. Aby výsledku, uleviti přetíženému nejvyššímu soudu, tím bezpečněji bylo dosaženo, nebylo by snad nemístno pojmouti do téhož § 4 novely další odstavec asi tohoto znění: »V případě tomto i v případě č. 2 může se soud zrušovací v důvodech svého usnesení obmeziti na všeobecný poukaz, že jsou tu zákonité podmínky

zavržení dle § 4, č. 2 dot. č. 3 novely.« Rozumí se, že by této úlevy používáno bylo jen v případech, kde jde o otázky, při nichž právní názor nejvyššího soudu následkem přecházení a vždy souhlasného již řešení nemůže vůbec býti pochybným, jež však přes to z důvodů jakýchkoli, snad aby případ za účelem přezkoumání ve směru § 362 tr. ř. došel na vědomí soudu zrušovacímu, ve stížnostech znovu bývají přetřásány. Případných, jinak ale méně závažných odchylek konkrétního případu mohlo by se býti dotknuto v dodatku ku zmíněnému poukazu.

Netřeba zvláště odůvodňovati, že by šlo zde o reformu zcela jednoduchou, nezasahující nijak rušivě do struktury řízení dle platného trestního řádu, jež dala by se uskutečnit proto co nejdříve prostým aktem zákonodárným. Odpomoc ve věci tak naléhavé byla by pak okamžitá. *Bis dat qui cito dat!*

Jiný, byť i ovšem méně vydatný prostředek, aby osudnému přímo přetížení nejvyšší soudní instance ve věcech trestních bylo poněkud odpomoženo, spatřoval bych v částečné decentralisaci opravného prostředku zmateční stížnosti. Zde šlo by ovšem o částečné přesunutí břemene s nejvyššího soudu na instanci nižší, jež by vyžadovalo předchozího statistického šetření, může-li tato instance snést další zatížení za dosavad. stavu personálu bez citelné újmy ve vyřizování dosavadní své agendy. Neboť jinak znamenalo by takové přesunutí vyháněti ďábla belzebubem. Proto a vzhledem ku naléhavosti odpomoci přišel by prostředek ten v úvahu ovšem teprve v řadě druhé a nesměl by vésti k tomu, aby uzákonění reformy prvozmíněné utrpělo průtahy.

V § 16 tr. ř. vyhraženo jest rozhodování o zmatečních stížnostech jedině soudu zrušovacímu a též § 280 tr. ř. vyslovuje opět, že opravný prostředek zmateční stížnosti jde, na rozdíl od opravného prostředku odvolání, k soudu zrušovacímu. Zdá se mně býti věru nehospodárným zatěžovati nejvyšší soud a tím i generální prokuraturu řádnými zmatečními stížnostmi ve věcech mnohdy zcela nepatrných, kde odsouzen byl na př. pachatel sborovým soudem první stolice pro přestupek třeba jen ke skrovné peněžitě pokutě. Nelze ovšem ani v případech takových, byť i rozsudek vynesena byl

za zvýšených garancí, poskytnutých v řízení před soudem sborovým, odsouzenému odepříti zcela další pořad právní, neboť i domněle nespravedlivé odsouzení pro přestupek bývá mnohdy pro postiženého velmi citelným. Než věci takové mohly by přenechány býti zajisté bez újmy pro výkon spravedlnosti ku konečnému rozhodnutí i instanci nižší, to tím spíše, ana v právních otázkách zásadních, nebo, byl-li obžalovaný s porušením zákona odsouzen ku trestu, zbývá vždy ještě mimořádný opravný prostředek dle § 33, 292 tr. ř.

Touto nižší instancí byl by ovšem sborový soud druhé stolice. Dosavadní trestní agenda tohoto soudu, vypočtená v § 15 tr. ř., jest, jak známo, dosti nepatrná. Její doplnění částečným přesunutím agendy nejvyššího soudu mělo by zároveň do jisté míry význam i po stránce té, že by pro členy tohoto soudu tvořilo jakousi snad ne nevítanou přípravu pro další přechod ku soudu zrušovacímu s jeho velkou trestní agendou, jež soudcům ve věcech trestních méně zapracovaným z počátku působí přirozeně značné obtíže.

Tyto úvahy vedly by tedy ku následujícím návrhům:

Ku § 280 tr. ř. bylo by připojiti další odstavec asi tohoto znění:

»Týž soud rozhoduje i o zmatečných stížnostech do rozsudku sborového (lichevního) soudu první stolice:

a) je-li podán jen ve prospěch obžalovaného opravný prostředek proti rozsudku, jímž byl stěžovatel uznán vinným pouhým přestupkem, nebo sice přečinem, avšak v tomto případě odsouzen ku trestu vězení nebo tuhého vězení na dobu nejvýše tří měsíců, jako trestu hlavnímu, nehledě k případným trestům vedlejším;

b) byla-li podána zmateční stížnost v neprospěch obžalovaného do rozsudku, jímž byl buď úplně sprostěn obžaloby, nebo uznán vinným pouze přestupkem a nedomáhá-li se stížnost jeho odsouzení pro těžší trestný čin, nežli zase pro přestupek.«

»Byla-li podána v téže trestní věci vedle zmateční stížnosti, spadající do příslušnosti sborového soudu druhé stolice, také zmateční stížnost, spadající do příslušnosti nejvyššího soudu jako soudu zrušovacího, rozhoduje nejvyšší soud o všech zmatečných stížnostech.«

Předpisy o řízení o zmatečných stížnostech (§§ 284 až 293 tr. ř.) doplniti by bylo důsledkem toho asi následujícím předpisem, který by bylo lze zařaditi za § 291 tr. ř.:

»O zmatečných stížnostech, spadajících dle § 280 tr. ř. do jeho příslušnosti, rozhoduje sborový soud druhé stolice v tříčlenném senátu dle předpisů platných pro soud zrušovací konečně, toliko s výhradou zmateční stížnosti ku zachování zákona dle §§ 33 a 292 tr. ř.«

Vyloučením zmatečných stížností do rozsudků, kde může jíti již jen o odsouzení obžalovaného pro přestupek, z příslušnosti nejvyššího soudu, nemůže se cítiti žádná strana stíženou, ježto jde o trestní věci, jež vlastně od počátku náležely jen do oboru soudnictví soudu okresního a jen, jak se později ukázalo, neprávem dostaly se před sborový soud první stolice. Obmezení při odsouzení pro přečin na případy, kde trest hlavní nepřevyšuje dobu tříměsíčního vězení, odůvodněno jest jednak větším významem dotyčných trest. činů jednak výší trestů, zvláště i trestů vedlejších, jimiž mnohé z nich v zákoně jsou ohroženy. To platí zejména o přečinech proti zákonu o trestání válečné lichvy, z nichž vzhledem ku předpisu § 16, odst. 1 zák. ze dne 17. října 1919, č. 568 sb. z. a nař. jen nelehčí mohly by spadat do nové příslušnosti. Jelikož právě tento druh přečinů zatěžuje, byť i, jak doufati dlužno, jen přechodně, nejvyšší soud nejvíce, možno tvrditi, že by zatížení sborového soudu II. stolice přesunutím kompetence nebylo příliš citelné.

Nutnost, obmeziti příslušnost sborového soudu druhé stolice ohledně zmatečných stížností v neprospěch obžalovaného podaných na případy, kde domáháno se odsouzení buďto zcela od žaloby sprostěného, neb jen pro přestupek odsouzeného obžalovaného zase toliko pro přestupek, ne též pro přečin, dána jest tím, že v případech posléz uvedených nelze předem určití výši trestu, k němuž bude obžalovaného po případě odsouditi. Tatáž úvaha brání též, přikázati do příslušnosti sborového soudu druhé stolice případy, kde rozsudek první stolice zní na přečin s hlavním trestem ne vyšším než tři měsíců, bylo-li vedle zmateční stížnosti obžalovaného podáno zároveň též odvolání co do výše trestu v neprospěch obžalovaného.

Zvláštní vytknutí počtu členů senátu rozhodujícího o zmatečných stížnostech při sborovém soudu druhé stolice odůvodněno jest úvahou, že by jinak vzhledem ku všeobecnému poukazu na předpisy platné pro řízení před nejvyšším soudem co soudem zrušovacím mohla vzejíti snad pochybnost, neplatí-li i předpis o vyšším počtu členů trest. senátu nejvyššího soudu pro dotyčné senáty sborového soudu druhé stolice. Výslovná výhrada zmateční stížnosti ku zachování zákona odpovídá obdobnému předpisu § 479 tr. ř. ohledně rozsudků sborových soudů první stolice jako soudů odvolacích v řízení přestupkovém.

Rozumí se, že by navrženému rozšíření působnosti sborových soudů druhé stolice přiměřeně přizpůsobiti bylo též znění §§ 15 a 16 tr. ř.

Navržené změny vyžadovaly by ovšem i doplnění § 290 tr. ř. asi následujícím předpisem:

»Má-li sborový soud druhé stolice pochybnosti, nejsou-li tu u některého ze spoluobžalovaných, ohledně něhož by spadala zmateční stížnost, kdyby bývala podána, do příslušnosti nejvyššího soudu, předpoklady § 290 tr. ř., přeruší řízení a předloží spisy nejvyššímu soudu. Shledá-li tento soud v neveřejném sezení pochybnosti odůvodněnými, stane se příslušným též k rozhodnutí o zmatečných stížnostech v téže trestní věci podaných. Neshledá-li pochybnosti sborového soudu II. stolice odůvodněnými, vrátí spisy tomuto soudu s nařízením, aby dále pokračoval v řízení a vynesl rozsudek.«

Též § 362 tr. ř. doplniti by bylo asi následujícím ustanovením:

Práva tuto vytknutá má v případě č. 1 i sborový soud druhé stolice, a to i tenkrát, jde-li jen o odsouzení pro přešupek. Má-li sborový soud druhé stolice pochybnosti, nejsou-li tu u některého ze spoluobžalovaných, ohledně něhož by spadala zmateční stížnost, kdyby bývala podána, do příslušnosti nejvyššího soudu, předpoklady § 362 tr. ř., zašle po skončeném řízení spisy generální prokuratuře, které přísluší, aby se po případě zachovala dle § 362 č. 3 tr. ř.«

Doplněk § 290 tr. ř. jeví se nezbytným vzhledem ku obligatornímu předpisu tohoto § a ku navrženému shora předpisu § 280 tr. ř. stran příslušnosti nejvyššího soudu v přípa-

dech, kde sbíhá se kompetence tohoto soudu s kompetencí sborového soudu druhé stolice. Právo, postupovati dle předpisu § 362 tr. ř. bylo by třeba sborovému soudu druhé stolice zvláště vyhraditi, protože dle znění nového § 291 a) tr. ř. mohla by vzejíti pochybnost, zdali i předpis § 362 tr. ř., vyskytující se ve XX. hlavě tr. ř. o obnově trestního řízení, spadá též do předpisů, na něž § 291 a) poukazuje. Poukaz na právo, použití předpisu § 362 tr. ř. v případech pouhého odsouzení pro přestupek, má za účel, odstraniti ve prospěch odsouzeného spornou v praxi otázku, zda použití lze uvedeného předpisu přes odchylný doslov zákona i tenkrát, když nastalo odsouzení pro přestupek v řízení před soudem sborovým. Odchylný postup soudu sborového v případech §§ 290 dot. 362 tr. ř. odůvodniti lze jednak odchylným rázem dotyčných předpisů, jednak úvahou, že jde výhradně o spoluobžalované, kteří si do odsouzení pro těžší trestný čin vůbec nestěžovali a kde, vyjímaje případ č. 2 § 362 tr. ř., i platný zákon spokojuje se již zakročením na podnět generální prokuratury.

Již shora poukázáno bylo na velmi citelné zatížení nejvyššího soudu a generální prokuratury rozsudky pro přečiny dle zákona o trestání válečné lichvy. Byť i ovšem v případě uzákonění návrhu na doplnění trestní novely z roku 1877 i v tomto směru nastala těmto instancím as velmi značná úleva, přece odporučovalo by se v zájmu účelné trestní justice, aby započato bylo s destrukcí předpisů o válečné lichvě, jakmile hospodářské a obchodní poměry tomu dovolí. Zvláště bylo by vzíti v úvahu, nemohla-li by snad již nyní část lichevní agendy předána býti úřadům správním. Že by postup ten měl v zápětí i veležádoucí úlevu pro sotva méně přetížené trestní soudy první stolice a státní zastupitelství, a tím právě na půdě účelného trestního soudnictví tak důležité urychlení řízení, netřeba dovozovati.

V přítomném případě jde o odstranění tísně snad přechodné a případné změny řízení o stížnostech zmatečných mohly by rovněž omezeny býti proto časově. Než podotknuto budiž již tuto, že právě nyní také mnohoslibně zahájené práce, čelící k reformě trestního zákonodárství, nebudou moci omeziti se na trestní právo materiální, nýbrž budou míti nutně

v zápětí i dalekosáhlou revisi trestního řízení, zvláště též z důvodů unifikačních. Tu pak bude nepochybně vzítí v úvahu též reformu řízení opravného, které, zejména pokud jde o opravné prostředky proti rozsudkům sborového soudu první stolice, neposkytuje dostatečné záruky pro spolehlivý výkon spravedlnosti. Vyloučení všelikého opravného prostředku proti přesvědčení soudu nalézacího po stránce skutkové hřeší více na neomylnost soudcovskou, nežli dovoluje přirozená obmezenost lidského vědění. Jediná dosavadním zákonem poskytnutá možnost nápravy pořadem § 362 tr. ř. zdá se mi býti naprosto nedostatečnou. Strana sama nemá vůbec možnosti, aby domáhala se přezkoumání soudcovského přesvědčení po stránce skutkové, a jest úplně bezmocnou, jakmile soud nalézající ohradí se svým soudcovským přesvědčením v důvodech rozsudku formálně nezávadných. Zvláště u nás jeví se tento nedostatek citelným, kdyžtž trestní řád uherský, platný na slovenském území republiky, připouští dalekosáhlé přezkoumání rozsudku sedrie po stránce uvedené pořadem odvolání k soudní tabuli. Již tato různost sama sebou neudržitelná, poukazuje k tomu, aby i v naší části republiky přikročeno bylo ku doplnění dosavadního málo uspokojivého systému opravného zavedením odvolání z rozsudku sborových soudů první stolice na sborový soud stolice druhé. Zvýšena byla by tím podstatně tak žádoucí záruka proti možnému soudcovskému omylu po stránce skutkové, pro postiženého mnohdy přímo osudnému.

I jinak nezdá se mi býti naše úprava opravného řízení veskrz uspokojivou. Tak na př. málo vyhovuje dosavadní řízení o odvolání v neveřejném sezení, toliko po slyšení vrchního státního zástupce (§ 294 tr. ř.), pokud se týče zástupce generální prokuratury (§ 296 tr. ř.), bez přítomnosti obhájce, nynějšímu zvýšenému významu a rozsahu tohoto opravného prostředku a doporučovalo by se snad, jednati o tomto opravném prostředku v řízení kontradiktorickém, alespoň tenkrát, když spojen jest se zmatečnými stížnostmi, o níž nařízeno bylo ústní přelíčení. Než zevrubnější provedení vybočovalo by z rámce tohoto článku a budiž přenecháno případně době příhodnější — až bude i členům generální prokuratury v nynějším jich přetížení uleveno.